

Herinneringen aan Alex Klijn

Diderik Batens

28 maart 2026

Geachte Familieleden van Alex, Lieve ZZ.: en BB.: (Zusters en Broeders) Vrijmetselaars, dames en heren,

Een kleine 30 jaar geleden dook er in mijn seminaries Logica en Kennisleer een jongeman op die Alex heette en een duidelijk Noord-Nederlands accent had—‘een Hollands accent’ zeggen Vlamingen dan, maar Alex was van Noord-Brabant. Vooral zijn uitspraak van het woord “nieuw” trof me omdat hij een duidelijke tweeklank uitsprak, die eindigde op een zeer scherpe “ü”. Hij stelde veel en verstandige vragen en gaf regelmatig ook creatieve antwoorden. Tegen dat hij in de licenties zat, poogde ik hem aan te sporen om iets harder door te duwen—verstandig was hij genoeg. Toen hij afstudeerde had ik langs het FWO net wat geld voor pedagogische doeleinden losgepeuterd van de Vlaamse Gemeenschap. Zo kon ik voor een paar jaar Alex aanwerven, samen met landbouwingenieur Mw. Gitte Callaert om mijn logicaprogramma aan te passen aan windows computers, met dat programma hebben duizenden studenten logica geleerd zonder de inzet van pedagogische medewerkers, die ik immers niet had. Alex schreef de nodige algoritmes en Gitte programmeerde alles in Delphi.

In diezelfde periode had onze onderzoeksgroep een samenwerkingsverband met vooral enkele Poolse universiteiten en ik zo kon ik Alex enkele keren meenemen, eerst naar Zielona Góra in Silesië—tot de tweede wereldoorlog lag dat in Duitsland en heette het Grünberg (letterlijk vertaald in het Pools “Zielona Góra”). Later gingen we naar Torun, de geboorteplaats van Nicolaas Copernicus—de Polen zeggen Mikołai Kopernic—de vader van de 16de eeuwse revolutie in de astronomie—hij leidde het leger van zijn oom, de Bisschop van Warmia-Masuria, zo succesvol dat de bisschop hem de titel ‘kanunnik’ gaf. Die revolutie heeft de Katholieke Kerk vooral last bezorgd—denk aan de veroordeling van Galilei, die pas in de 20e eeuw werd herroepen door de Poolse Paus Johannes Paulus II. Op het standbeeld van Copernicus in de Stare Miasto (oude stad) van Torun staat er “Solem statuit, Terram movit” (hij heeft de zon stilgezet, de aarde in beweging gebracht).

Door een gelukkig toeval kon ik Alex en Gitte ook meenemen naar Trento, niet om er het 16de eeuwse concilie te herdenken wat een antwoord wou bieden op de reformatie en bijgevolg een aantal mistoestanden binnen de Katholieke Kerk (KK) diende uit te roeien, maar om er een congres bij

te wonen over pedagogische hulpmiddelen.¹

Zo leerde ik Alex steeds beter kennen en kort daarna kwam hij mij vertellen dat hem was voorgesteld om vrijmetselaar te worden. Het toeval wou dat hij was gevraagd door mensen die hem wilden doen inwijden in de Gentse A.L.L. (Achtbare Loge) Toren van Babel, LCL, waarvan ook ik lid ben—ik was in 1977 ingewijd in een mannenloge en had 25 jaar verbleven in loges met uitsluitend mannelijke leden, maar in 2005 had ik dan eindelijk toch de rechtlijnige beslissing genomen om toe te treden tot een gemengde loge, in mijn geval een die toen arbeidde als lid van de internationale koepel van de D.L.H.. Ik heb ook Alex vanzelfsprekend aangespoord om toe te treden.

In die periode vertelde Alex regelmatig over ervaringen die veel mensen de wenkbrauwen deden fronsen: dat ging van mindfulness en vormen van meditatie, over zweethutten tot paddo's begot. Veel mensen vinden dat allemaal geleuter en ook ik vind veel daarvan onzin, maar *mijn* vraag was niet of het onzin was, maar wat een verstandig man als Alex daarin zocht of meende te kunnen vinden. ik probeerde dan ook zo open en onbevooroordeeld mogelijk te luisteren om hem te begrijpen en bovendien wist ik dat Alex enthousiast was over mijn pleidooi tegen positivistische vooroordelen zoals de onzalige feit-norm-kloof; ik schreef die argumentatie als inleiding bij Leo Apostels boek *Atheïstische Spiritualiteit*.

Alex kwam met al zijn geëxperimenteer in een heel donkere periode terecht. In het dieptepunt van die periode gingen we samen eten in mijn geprefereerd Turks restaurant in de Sleepstraat. Ik herinner me levendig hoe we allebei *Iced Tea* dronken bij onze vleesloze maaltijd, hoe Alex over zijn praktische problemen sprak en ik onbeholpen en vruchteloze pogingen deed om ze te helpen oplossen. Toen ik op een bepaald ogenblik suggereerde “waarom ga je niet gewoon opnieuw NCZ geven in het MO?” antwoordde Alex tot mijn ontzetting “Dat kan ik niet meer, want ik bid nu”, maar hij slaagde er toen niet in duidelijk te maken wat hij bedoelde, hoewel hij toegaf goed genoeg te weten wat er van een ‘leraar moraal’ wordt verwacht en ook toegaf dat aan te kunnen.

Pas enkele weken geleden, in het besef dat zijn dagen geteld waren, stelde ik op een passend

¹De in Gent geboren Karel V, keizer van het heilige Roomse Rijk, oefende grote druk uit op paus Paulus III om het concilie samen te roepen, blijkbaar omdat hij het geruzie tussen katholieken en protestanten in zijn rijk grondig beu was (en dus niet, zoals wordt gesuggereerd in sommige katholieke schoolboekjes, omdat hij de zijde van de katholieken had gekozen.) Blijkbaar hoopte Karel dat de geestelijke leiders van beide *godsdiensten* in Trento tot een akkoord zouden komen—in 1521 had hij al eens gepoogd om de ruziënde geestelijkheid van beide *religies* te verzoenen, maar toen beperkt tot zijn eigen keizerrijk,—maar nu wou hij het op 'Europees' niveau aanpakken (of op 'wereldniveau' wat toen voor deze ruzie op hetzelfde neerkwam) —. Karel was overigens bij de Godsvrede van Augsburg (1555) al akkoord gegaan met het “*cuius regio, illius et Religio*” (iedere lokale vorst mocht in zijn eigen *land* zijn eigen godsdienst opleggen aan de onderdanen ervan). En omdat Karel in Worms al de kardinalen de bommen in had gejaagd, toen ze Karel hadden gesmeekt Luther aan hun o zo geestelijke rechtbank uit te leveren ondanks de vrijgeleide die Karel aan Luther had gegeven—Karel erwees Naar zijn voorganger keizer Sigismund, die aan de grote Tsjechische reformatietheoloog Jan HUs een vrijgeleide had gegeven maar zich in 1415 op het concilie van Konstanz door de kardinalen liet overtuigen om Hus aan hen over te leveren (om hem te berechten en vervolgens op te stoken, want hij was schuldig aan ketterij—wie zou dat nu gedacht hebben van zo een propere theoloog?—), maar op weg naar die grote stapel hout (bekijk maar het monument op de markt van Praag) had Hus geroepen naar Sigismund en die was rood aangelopen van schaamte, zodat Karel in Worms had geantwoord ik ga niet blozen zoals Sigismund”. Hij ging er ongetwijfeld ook vanuit dat de kardinalen het in Trento niet opnieuw zouden proberen (want Karel kende voldoende Nederlands om te weten dat een ezel, zelfs een paarse, zich geen twee keer stoot aan dezelfde steen”). Ook de veroordeling van Hus heeft Karol Wojtiwa in de 20e eeuw herroepen, want die vond het wellicht niet geestig dat op die paar honderd jaar het atheïsme zowat de staats-godsdienst van heel Tsjechië was geworden.— overigens Polen en Tsjechen die hun Moedertaal spreken begrijpen elkaar gewoon.

moment de vraag opnieuw. Hij zegde toen uitdrukkelijk dat hij bidden altijd had ingebed in een materialistische ontologie. Hij gaf als voorbeeld dat hij vóór het avondeten een ogenblik stil was en dat dit hem om psychologische redenen een diep gevoel van rust en dankbaarheid gaf, maar dat hij op geen enkele wijze tot een godheid bad of dankbaar was aan enig bovennatuurlijk wezen. Ik leerde daaruit dat Alex' opvatting over bidden erg dicht stond bij die van Leo Apostel over de vrijmetselarij. Die opvatting was overigens vrij verspreid in die tijd, want ik hoorde op een leerlingeninwijding in de Antwerpse L.: De Gulden passer (GLB) de broeder Redenaar precies dezelfde interpretatie geven. In die loge was mijn vader ingewijd vele jaren na mijn inwijding, zodat ik, net als broeder W. A. Mozart het geluk had de inwijding van mijn eigen vader te mogen bijwonen.

Ter verduidelijking probeer ik even een maçonnieke inwijding te vergelijken met een kerkelijk sacrament.

Als een kind wordt gedoopt in de Katholieke Kerk (KK) dan gebeurt er iets mee wat ik gemakkelijks halve 'magisch' noem: het kind kan vanaf dat ogenblik onder bepaalde voorwaarden toegang krijgen tot de hemel—zeg maar tot de eeuwige nabijheid van God, terwijl het voorheen voor altijd in een soort voorgeborchte diende te verblijven² bij het doopsel verandert er dus wel degelijk iets, maar niet iets wat bvb. een arts (met de haar of hem eigen middelen) kan vaststellen. Wanneer iemand tot priester wordt gewijd in de KK, dan ontvangt die daardoor een aantal machten, bvb. de macht om, door de woorden van de consecratie uit te spreken, God als het ware te *verplichten* om de vorm aan te nemen van een stukje brood en een klets wijn. Evenzo heeft die priester de macht om zonden te vergeven. Ik gebruikte het woord "magisch", bij gebrek aan beter, niet uit gebrek aan respect, maar om uit te drukken dat er aan dat brood en die wijn *fysisch* niets verandert, maar vanuit (bvb.) katholiek-theologisch oogpunt heel veel, en analoog voor het gedoopt kind en voor de biechteling: voor beiden verandert, vanuit katholiek oogpunt, plots de ganse eeuwigheid.

Inwijdingen in de vrijmetselarij hebben met dit soort 'magie' volstrekt niets te maken. Vrijmetselaars zien de door een inwijding veroorzaakte verandering als een psychologisch effect van het ritueel dat de inwijdeling heeft ondergaan. Enkele zaterdagen geleden werden er in onze loge 4 leerlingen ingewijd. Zij werden gelouterd door aarde, lucht, water en vuur, de 4 elementen waaruit, volgens de klassiek-Griekse opvattingen alles wat er bestaat, is samengesteld—in de wetenschap zijn vandaag die 4 elementen vervangen door de elementen uit de tabel van Mendeljev. Door de inwijding gebeurt er aan inwijdelingen geen magie. Maar de woorden en handelingen van het ritueel maken op hen een *psychologische indruk*, deels een confronterende indruk, deels ook een warm omarmende. En het feit dat alle vrijmetselaars over de ganse aarde bij hun inwijding min or meer hetzelfde ritueel hebben ondergaan, verbindt ze allen als ZZ.: en BB.:, ongeacht

²Heel wat christelijke theologen zijn het hiermee niet eens. Ze vinden dat hun geloof niet wordt bepaald door regeltjes van een of andere christelijke Kerk(, bvb. die waartoe de theoloog behoort), maar wel door (wat zij noemen) 'de boodschap van Christus uit het Evangelie'.

hun gender, huidskleur, nationaliteit, politieke overtuiging of geloofsopvatting—precies deze ‘ongeacht’ heeft pausen sinds de 18e eeuw gesterkt in hun gebrek aan kennis om alle vrijmetselaars te excommuniceren—niet-katholieke vrijmetselaars is dat uiteraard worst.

Wat mij de laatste weken bij Alex zo trof waren enerzijds zijn sereniteit en anderzijds zijn diepe solidariteit en groot mededogen voor alle mensen—hij sprak regelmatig over zijn moeder, zijn stiefmoeder, over Sophie op wie hij nooit was gestopt verliefd te zijn en over Kees—“mijne pa” zei hij dan. Mij heeft Alex sinds mijn beroerte enorm geholpen: zodra hij wist dat hij iets kon doen, bood hij meteen zelf aan het te doen, ook zonder dat ik het hem vroeg. En hoewel hij geen enkele sympathie had voor de opvattingen, uitspraken of acties van de huidige president van de VSA, kloeg hij regelmatig dat Europeanen veel te snel hun mening gereed hebben over Trump. Ik durf het daarom aan over Alex iets te zeggen wat ik nog nooit over een ander vrijmetselaar heb gezegd : “Alex was een *meester in de Koninklijke Kunst*”. Maar wie mij kent weet dat ik niet houd van gezwollen uitdrukkingen, daarom zeg ik het nog eens op mijn manier: “Alex was een goed mens en een mooi mens.” We hebben hem bij de laatste inwijding in onze loge moeten missen; we zullen hem voortaan elke zitting moeten missen, want de werktuigen zijn definitief ontvallen aan onze trouwe Br.:, maar zowel vrijmetselaars als anderen die hem hebben gekend, zullen in hun hart een herinnering bewaren aan deze mooie mens—zelf zie ik hem nog steeds voortschrijden in onze Tempel als Br.: Ceremoniemeester.